

Kodeks cywilny. Tom I. Komentarz do art. 1–449(10)

Wydanie 10.

Kodeks cywilny¹

z dnia 23 kwietnia 1964 r. (Dz.U. Nr 16, poz. 93)

Tekst jednolity z dnia 16 maja 2019 r. (Dz.U. z 2019 r. poz. 1145)²

(zm.: Dz.U. 2019, poz. 1495; 2020, poz. 875)

¹ Niniejsza ustawa dokonuje w zakresie swojej regulacji transpozycji dyrektywy 2000/31/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 8 czerwca 2000 r. w sprawie niektórych aspektów prawnych usług społeczeństwa informacyjnego, w szczególności handlu elektronicznego w ramach rynku wewnętrznego (dyrektywa o handlu elektronicznym) (Dz.Urz. WE L 178 z 17.07.2000 r., str. 1; Dz.Urz. UE Polskie wydanie specjalne, rozdz. 13, t. 25, str. 399).

² Tekst jednolity ogłoszono dnia 19.06.2019 r.

Wprowadzenie

Spis treści

	Nb		Nb
I. Uwagi wstępne	1	B. Planowane kierunki dalszych zmian	58–68
II. Historia kodyfikacji prawa cywilnego	2–12	V. Trzeci etap reformy prawa cywilnego	69–82
III. Pierwszy etap reformy prawa cywilnego	13–32	VI. Dalsza modernizacja KC	83–96
IV. Drugi etap reformy prawa cywilnego	33–68	VII. Kierunki prac nad dalszą reformą prawa cywilnego	97
A. Zmiany wprowadzone w ramach drugiego etapu reformy prawa cywilnego	33–57		

I. Uwagi wstępne

1. **Uwagi wstępne.** Podstawowym celem rozdziału pomyślanego jako wprowadzenie do 1 komentarza do KC jest przedstawienie głównych etapów rozwoju kodyfikacji prawa prywatnego w Polsce. Dwa pierwsze etapy obejmują okresy poprzedzające wejście w życie obowiązującego KC (okres międzywojenny, prace nad kodyfikacją po drugiej wojnie światowej). Kolejne dwa etapy to okres dzielący wejście w życie obowiązującego KC (1.1.1965 r.) i początek wielkich przemian społeczno-gospodarczych na przełomie lat 1989–1990 oraz okres reform i modernizacji KC, który nastąpił po 1990 r. i trwa do dnia dzisiejszego. Przedstawione niżej rozważania mają w większości charakter historyczny. Dla współczesnego czytelnika mogą one mieć jednak znaczenie z dwóch przede wszystkim powodów – stosowania prawa intertemporalnego oraz wykładni historycznej obowiązujących przepisów.

W odniesieniu do zmian legislacyjnych w zakresie uregulowań KC, które nastąpiły po przełomie lat 1989–1990, przyjęto założenie, że zmiany te nie mają jednolitego charakteru. Zmiany z lat 90. poprzedniego stulecia i pierwszej dekady obecnego miały w większości charakter systemowy, przełomowy dla kształtujących się nowych stosunków społeczno-gospodarczych. Na okres ten przypadają główne etapy reformy polskiego prawa prywatnego. Zmiany, które nastąpiły później i następują dalej, już takiego charakteru nie mają. Uznano więc, że celowe i zarazem wystarczające będzie ich omówienie w komentarzach do poszczególnych przepisów KC.

II. Historia kodyfikacji prawa cywilnego

1. Zadanie kodyfikacji prawa cywilnego ustawodawca polski podjął już w okresie między- 2 wojennym. Zrealizowano wówczas jednak tylko częściową kodyfikację, na którą złożyły się w zakresie prawa materialnego dwa kodeksy: rozp. Prezydenta Rzeczypospolitej z 27.10.1933 r. – **Kodeks zobowiązań** (Dz.U. Nr 82, poz. 598 ze zm.) – obejmujący prawie połowę podstawowej materii kodeksowej (zobowiązania i część ogólna) i rozp. Prezydenta Rzeczypospolitej z 27.6.1934 r. – **Kodeks handlowy** (Dz.U. Nr 57, poz. 502 ze zm.), w którym unormowany został obrót profesjonalny (czynności handlowe). Były to nie tylko akty unifikujące znaczną część materii pozaborczonego prawa cywilnego, lecz także realizujące pierwszy etap kodyfikacji prawa cywilnego. Realizację tego etapu uznano za bardzo udaną.

2. Po drugiej wojnie światowej za szczególnie ważną uznano kwestię **zastąpienia** istniejącego 3 nadal w dość szerokim zakresie dzielnicowego **prawa pozaborczonego prawem rodzimym**. Zadanie unifikacji zostało dokonane w latach 1945–1946 (w ciągu 17 miesięcy). Wydane 16 dekretów objęło (wraz z przepisami wprowadzającymi) w zasadzie całość materii prawa cywilnego.

- 4 3. **Próba kodyfikacji** (po zunifikowaniu prawa cywilnego) **została podjęta przez Ministerstwo Sprawiedliwości w 1947 r.** Według planów miała ona ograniczać się do strony technicznej, celem jej bowiem było „nie tworzenie nowego prawa, lecz tylko techniczne udoskonalenie i usystematyzowanie prawa obowiązującego”. Prace powołanej w tym celu komisji trwały do grudnia 1948 r. i doprowadziły do uchwalenia projektu Kodeksu cywilnego w pierwszym czytaniu. Uznano, że prawo zunifikowane (a więc także prawo przygotowane w okresie międzywojennym) w znacznej części jest już zdezaktualizowane i nie odpowiada obecnym potrzebom społeczno-gospodarczym (wprowadzanemu wówczas modelowi zetatyzowanej gospodarki nakazowo-rozdzielczej). Prace kodyfikacyjne należało więc – według tego zapatrywania – rozpocząć od podstaw. Plany te można określić jako drugi etap kodyfikacji polskiego prawa cywilnego.
- 5 4. Prace kodyfikacyjne podjęto wkrótce na nowo, a ich efektem było uchwalenie w 1950 r. **Kodeksu rodzinnego** oraz **Przepisów ogólnych prawa cywilnego**. Kodeks rodzinny (Dz.U. Nr 34, poz. 308 ze zm.) oraz Przepisy wprowadzające (Dz.U. Nr 34, poz. 309) zostały uchwalone jako ustawy z 27.6.1950 r. i weszły w życie 1.10.1950 r. Równocześnie zostały wydane Przepisy ogólne prawa cywilnego (Dz.U. Nr 34, poz. 311 ze zm.) wraz z Przepisami wprowadzającymi przepisy ogólne prawa cywilnego (Dz.U. Nr 34, poz. 312) [dwie ustawy z 18.7.1950 r., które weszły w życie 1.10.1950 r. i zastąpiły poprzednie Przepisy ogólne prawa cywilnego z 12.11.1946 r. (Dz.U. Nr 67, poz. 369 ze sprost.) oraz Prawo osobowe z 29.8.1945 r. (Dz.U. Nr 40, poz. 223)]. Oba akty prawne wprowadziły przede wszystkim wiele istotnych zmian do pochodzącego z 1933 r. Kodeksu zobowiązań. Dość powszechnie przyjmuje się, że w ten sposób został dokonany trzeci etap kodyfikacji prawa cywilnego, wciąż jednak tylko kodyfikacji częściowej.
- 6 5. Dalszym pracom dała początek **uchwała Prezydium Rządu z 27.9.1950 r. w sprawie opracowania nowych kodeksów Polski Ludowej – karnego i cywilnego** (M.P. „A” Nr 106, poz. 1339). Uznała ona opracowanie nowego KC za sprawę pilną. Prace utrudniały jednak dokonujące się zmiany gospodarcze. Ponadto, nowym elementem, który musiał być w tych pracach uwzględniony, stało się wejście w życie Konstytucji PRL z 22.7.1952 r.
- 7 6. Projekt KC wraz z projektem przepisów wprowadzających został opracowany stosunkowo szybko i ogłoszony drukiem przez Wydawnictwo Prawnicze w **1954 r.** Obejmował on cztery księgi (przepisy ogólne, własność i inne prawa rzeczowe, zobowiązania, prawo spadkowe). Po publicznej dyskusji została opracowana nowa wersja projektu, ogłoszona drukiem w **1955 r.** Jednak i ten projekt nie doczekał się dalszych prac ustawodawczych. Uznano, że jedną z przyczyn niepowodzenia przeprowadzonych prac nad kodyfikacją prawa cywilnego była wadliwa ich organizacja, powierzenie ich wąskiemu gronu specjalistów, co w pewnym stopniu ograniczało możliwość wszechstronnej oceny potrzeb społecznych i prawidłowości ich normatywnej realizacji. Miało temu przeciwdziałać powołanie Komisji Kodyfikacyjnej przy Ministerstwie Sprawiedliwości, składającej się z teoretyków i przedstawicieli praktyki (zarządzenie Prezesa RM z 23.8.1956 r., M.P. Nr 70, poz. 856). Przyjęła ona jako podstawę dalszych działań projekt z 1955 r. W wyniku trwających kilka lat prac doszło do przygotowania **projektów czterech aktów normatywnych** obejmujących:
- 1) **Kodeks cywilny;**
 - 2) **Przepisy wprowadzające Kodeks cywilny;**
 - 3) **Kodeks rodzinny i opiekuńczy;**
 - 4) **Przepisy wprowadzające Kodeks rodzinny i opiekuńczy.**
- 8 7. Dalsze szeroko zakrojone i wnikliwe prace trwały do 1964 r. i zakończyły się **uchwaleniem** tych **aktów prawnych** w 1964 r. przez Sejm. Weszły one w życie 1.1.1965 r. i ze zmianami obowiązują do dnia dzisiejszego.
- 9 8. Oceniając strukturę formalną KC w wersji z 1964 r., należy wskazać w pierwszym rzędzie na problem zakresu kodyfikacji cywilnej, a zwłaszcza kwestii **zupełności** KC. W założeniach kodyfikacji podkreślano wielokrotnie, że postulat zupełności (różnie zresztą rozumiany) jest w praktyce niewykonalny. W krajach, gdzie prawo cywilne zostało skodyfikowane, obowiązuje z reguły wiele ustaw szczególnych, normujących ważne stosunki cywilnoprawne. Przyjmuje się tam, że cel kodyfikacji zostaje osiągnięty, jeżeli kodeks obejmuje co najmniej główny trzon ustawodawstwa cywilnego. Kodeks powinien jednak zawierać uregulowania ogólne, mające

pośrednio znaczenie także w odniesieniu do stosunków regulowanych ustawami szczególnymi. Polski KC w swej strukturze formalnej nie wykazuje daleko idących różnic w porównaniu z innymi krajami posiadającymi skodyfikowane prawo cywilne, w szczególności w porównaniu z rozwiązaniami przyjętymi w krajach Europy Zachodniej. Sprawa szczegółowego układu KC może być rozpatrywana w wielu płaszczyznach. Układ ten wzorowany jest na **systemie pandektowym** (charakterystycznym dla niemieckiego kodeksu cywilnego). Uwaga ta dotyczy zwłaszcza podziału na cztery księgi i przyjętego w nim kryterium. Charakterystyczną cechą prawa polskiego jest jednak zamieszczenie w części ogólnej zobowiązań przepisów o czynach niedozwolonych i bezpodstawnym wzbogaceniu.

9. Z legislacyjnego punktu widzenia charakterystyczne jest **wyodrębnienie części ogólnej** 10 jako Księgi pierwszej (art. 1–125). Zawiera ona przede wszystkim przepisy wstępne, mające znaczenie dla całokształtu prawa cywilnego. Na szczególną uwagę zasługuje przepis art. 5 o nadużyciu prawa podmiotowego. Należy on do kategorii klauzul generalnych, których zakres i znaczenie są przedmiotem niekończących się kontrowersji. W części ogólnej ujęto ponadto wiele kwestii w sposób bardzo ogólny i nie do końca konsekwentny. Uwagę tę należy zwłaszcza odnieść do uregulowania o czynnościach prawnych, którego zrozumienie stwarza trudności nawet doświadczonym prawnikom. Przykładowo biorąc, przy wykładni umowy obligacyjnej muszą oni szukać rozwiązań najpierw w części ogólnej KC, dopiero potem zestawiać postanowienia części ogólnej i szczegółowej prawa zobowiązań. W wielu wypadkach konieczne jest ponadto sięgnięcie do ustawy szczegółowej.

10. Celowe wydaje się w tym miejscu przypomnienie podstawowych zasad KC w wersji 11 z 1964 r. jako podstawy i punktu odniesienia zmian, jakie nastąpiły w KC w ostatnim czasie. Mają one już tylko historyczny charakter, ale dawniej wpływały na stosowanie przepisów prawa cywilnego. Do podstawowych zasad należały:

- 1) **zasada jedności prawa cywilnego**, która według dominującego poglądu oznaczała, że KC powinien regulować nie tylko stosunki między osobami fizycznymi, ale także między nimi a osobami prawnymi. Zasada ta znalazła wyraz w art. 1 (w dawnym brzmieniu) regulującym stosunki należące do sfery wszystkich form własności istniejących w danej gospodarce. Jej reperkusje są nadal aktualne w odniesieniu do określenia stosunku prawa cywilnego i prawa gospodarczego;
- 2) **zasada szczególnej ochrony mienia społecznego**. Zasada ta wypływa z ogólnego założenia, że własność społeczna (zwłaszcza państwowa) stanowi podstawę ustroju socjalistycznego. Jej konsekwencje, choć w niewielkim już zakresie, nadal można znaleźć w ustawodawstwie dotyczącym gospodarki gruntami komunalnymi i gruntami Skarbu Państwa;
- 3) **zasada jedności własności państwowej** została sformułowana w (skreślonym obecnie) art. 128 w sposób wyłączający pozornie wszelkie wątpliwości. Państwu przysługiwała niepodzielnie socjalistyczna własność ogólnonarodowa (państwowa). Trzeba jednak zaznaczyć, że implikacje tej zasady były przedmiotem niekończących się kontrowersji, które doprowadziły do uchylecia tego artykułu. Do dziś toczą się na tle tej zasady spory dotyczące komunalizacji i uwłaszczenia państwowych osób prawnych niebędących Skarbem Państwa;
- 4) **zasada oparcia obrotu uspołecznionego na planach gospodarczych**. W wielu przepisach (por. np. uchylone art. 386, 397–404) uregulowany został wpływ planu gospodarczego na obowiązki stron przy zawieraniu umów. Dziś ma już ona znaczenie czysto historyczne.

11. Oceny KC w omawianej wersji są współcześnie bardzo zróżnicowane. Wydaje się, że 12 stanowił on duże osiągnięcie polskiej myśli prawniczej. Autorytet jego twórców sprawił, że w okresie gospodarki nakazowo-rozdzielczej nie zniszczono jego liberalnego, wolnorynkowego charakteru. Jest jednak aktem prawnym, który w obecnej zreformowanej postaci może jeszcze przez wiele lat służyć jako podstawa prawna najszerzej rozumianego obrotu cywilnoprawnego w warunkach gospodarki rynkowej.

III. Pierwszy etap reformy prawa cywilnego

1. Kodeksy cywilny podlegał do 1989 r. – w miarę jego stosowania – zmianom, jak każdy 13 poważniejszy akt normatywny. Zmiany te nie powodowały jednak przebudowy obowiązującego

systemu prawnego. Nowele wydane przed 1989 r. mieściły się w ramach istniejącego wówczas ustroju politycznego i gospodarczego. Dotyczyły głównie obrotu nieruchomościami rolnymi i ich dziedziczenia, a częściowo umowy ubezpieczenia. Po 1986 r. sytuacja uległa zmianie, najpierw stopniowej i bardzo ostrożnej, później radykalnej. W 1986 r. została powołana **Komisja do spraw Reformy Prawa Cywilnego**. Jej prace odbywały się głównie w stosunkowo małych grupach roboczych. Koordynacja między nimi nie była zadowalająca, ale nie ulega wątpliwości, że same grupy pracowały bardzo intensywnie. Poglądy na temat zakresu i głębokości zmian legislacyjnych były początkowo rozbieżne i dopiero stopniowo się krystalizowały. Zmiany systemowe zapoczątkowane zostały w 1990 r. Zostały one bowiem dokonane – i będą dokonywane nadal – w związku z przekształceniem systemu gospodarczego; gospodarkę nakazową zastąpiła gospodarka rynkowa. W sferze prawa ma to przede wszystkim taki skutek, że pierwszoplanowa rola w organizowaniu życia społeczno-gospodarczego przypada nie prawu administracyjnemu, lecz cywilnemu. Miejsce odgórnych i arbitralnych decyzji administracyjnych zajmują właściwe dla prawa cywilnego czynności prawne, przede wszystkim umowy. O ich bycie nie decyduje szeroko rozumiana „władza”, lecz same podmioty obrotu cywilnoprawnego. Zmiany te dość powszechnie oznaczane są mianem reformy prawa cywilnego.

- 14 2. Dokonujące się w Polsce, począwszy od przełomu lat 80. i 90. XX w., przemiany ustroju gospodarczego musiały doprowadzić do głębokich korekt całego systemu prawa, a w jego ramach przede wszystkim prawa cywilnego, które jest podstawowym instrumentem regulującym funkcjonowanie życia gospodarczego. Istotnej intensyfikacji uległy prace **Komisji do spraw Reformy Prawa Cywilnego działającej przy Ministrze Sprawiedliwości**. Komisja przyjęła założenie, zgodnie z którym reformę prawa cywilnego należy prowadzić etapowo, przede wszystkim poprzez nowelizację obowiązujących aktów prawnych, tj. dostosowanie ich do zmieniających się warunków społeczno-gospodarczych. Oczywiście, optymalnym rozwiązaniem byłoby opracowanie i wydanie nowych kodyfikacji prawa cywilnego. Wymaga to jednak czasu i dużego wysiłku. Uznano, że bieżące potrzeby i możliwości nie w każdym wypadku na to pozwalają. Stworzenie nowych kodeksów prawa cywilnego należy zatem traktować jako zadanie docelowe, którego realizacja będzie możliwa dopiero w dłuższej perspektywie czasowej. Stąd też za najwłaściwszy środek uznano nowelizację, za pomocą której stosunkowo szybko można dokonać niezbędnych zmian. Podkreślenia wymaga jednak, że nowelizacje prawa cywilnego muszą mieć charakter bardzo ostrożny i wyważony. Są one wprawdzie niezbędne, ale pochopne i zbyt daleko idące zmiany mogą powodować naruszenie spójności poszczególnych działów i instytucji prawa cywilnego, co nie jest korzystne z punktu widzenia jego przejrzystości.
- 15 3. Pierwszy etap reformy prawa cywilnego został zrealizowany przede wszystkim przez wydanie ustawy z 28.7.1990 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny (Dz.U. Nr 55, poz. 321 ze zm.) oraz ustawy z 25.10.1991 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny, oraz ustaw: o księgach wieczystych i hipotece, Prawo spółdzielcze, Kodeks postępowania cywilnego, Prawo lokalowe (Dz.U. Nr 115, poz. 496). Ze względu na duży zakres zmian zarówno samego KC, jak i regulacji pozakodeksowych związanych z jego nowelizacją lub będących konsekwencją tej nowelizacji, poniżej zostaną opisane tylko zmiany podstawowe. Zagadnienia szczegółowe przekraczają zdecydowanie ramy tej części komentarza.
- 16 4. Z uzasadnienia projektu pierwszej z powołanych wyżej nowelizacji wynika, że **celem przyjętych zmian koniecznych**, a zarazem minimalnych, były:
- 1) realizacja zasady równości wobec prawa wszystkich podmiotów stosunków cywilnoprawnych;
 - 2) ukształtowanie stosunków własnościowych w sposób odpowiadający wymaganiom gospodarki rynkowej;
 - 3) ograniczenie oddziaływania czynników administracyjnych;
 - 4) zapewnienie prawnej równowagi w sferze ustalenia i wykonania świadczeń w pieniądzu w warunkach inflacji;
 - 5) zmodyfikowanie przepisów dotyczących polityki rolnej;
 - 6) uzupełnienia KC przepisami o przekazie i papierach wartościowych.
- 17 5. Myślą przewodnią realizacji zasady równości wobec prawa wszystkich podmiotów gospodarczych było **zniesienie dotychczasowego podziału tych podmiotów na uspołecznione**

i nieuspołecznione oraz podziału obrotu cywilnoprawnego na uspołeczniony i powszechny. Spowodowało to w konsekwencji uchylenie przepisów stwarzających rozmaite przywileje jednostek gospodarki uspołecznionej.

6. Podstawowe znaczenie w omawianym zakresie miał nowy art. 1, w myśl którego KC 18 reguluje **stosunki cywilnoprawne między osobami fizycznymi i osobami prawnymi**. Ustawodawca odstąpił od podziału osób prawnych na jednostki gospodarki uspołecznionej i jednostki organizacyjne, zaliczone do sektora nieuspołecznionego. Zgodnie z art. 33, w jego nowym brzmieniu, osobami prawnymi są: Skarb Państwa oraz jednostki organizacyjne, którym przepisy szczególnie przyznają osobowość prawną. W dziale dotyczącym osób prawnych wyróżnione zostały jedynie państwowe osoby prawne. Według zmienionego art. 34 mienie państwowe może należeć bądź do Skarbu Państwa, bądź też do innych państwowych osób prawnych. W uzupełnieniu tej regulacji w nowym art. 40 zostały określone zasady odpowiedzialności za zobowiązania Skarbu Państwa oraz za zobowiązania innych państwowych osób prawnych.

7. Znowelizowany art. 37 § 1 przyjął jako zasadę, że jednostki organizacyjne uzyskują 19 osobowość prawną z chwilą wpisu do właściwego rejestru, chyba że przepisy szczególnie stanowią inaczej. Na uwagę zasługuje także fakt skreślenia art. 36. W konsekwencji zdolność prawna osób prawnych została poddana zasadom ogólnym.

8. Istotne znaczenie, z omawianego punktu widzenia, miała **modyfikacja przepisów 20 o przedawnieniu roszczeń**. Główna zmiana polegała na przywróceniu w art. 117 § 2 zasady, że upływ terminu przedawnienia sąd uwzględnia jedynie na zarzut dłużnika, a nie – jak dotychczas – z urzędu, oraz przyjęciu jednolitego skutku przedawnienia, po myśli którego przedawnione roszczenia nie wygasają, lecz podlegają regułom przewidzianym w znowelizowanym art. 117 § 2 oraz w art. 411 pkt 3. Znowelizowane zostały także zasady dotyczące terminów przedawnienia. Zgodnie z nowym brzmieniem art. 118, ogólny termin przedawnienia, z zastrzeżeniem odmiennej regulacji w przepisach szczególnych, określony został na **10 lat**, a dla roszczeń o świadczenia okresowe – na **3 lata**. Terminy te dotyczyły roszczeń w stosunkach między wszystkimi podmiotami, z wyjątkiem przysługujących podmiotom gospodarczym w związku z prowadzoną działalnością. Do tych roszczeń przyjęto stosowanie 3-letniego terminu przedawnienia.

9. Ogromne znaczenie praktyczne dla kształtujących się stosunków gospodarki rynkowej miało 21 wyrażenie *expressis verbis* w nowym art. 353¹ **zasady swobody umów** wraz z określeniem jej granic, wyznaczanych przez naturę zobowiązania, ustawy i zasady współżycia społecznego.

10. W następstwie uregulowań przyjmujących **zasadę jednakowego traktowania podmiotów 22 praw rzeczowych**, niezależnie od reprezentowanego przez nie typu własności, zrezygnowano z dotychczasowego podziału własności na typy i formy (społeczną, indywidualną i osobistą), z których każda podlegała odrębnemu reżimowi prawnemu. Skutek ten osiągnięto przez skreślenie art. 126–135 i zastąpienie ich ogólną normą art. 44, mającą zastosowanie do wszystkich podmiotów prawa, oraz skreślenie art. 129, 131 i 139, które przewidywały szczególne reguły interpretacyjne w odniesieniu do ochrony poszczególnych typów własności, a także skreślenie art. 177 wyłączającego zastosowanie nieruchomości państwowych.

11. Zgodnie z art. 1 ustawy z 25.10.1991 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny oraz ustaw: 23 o księgach wieczystych i hipotece, Prawo spółdzielcze, Kodeks postępowania cywilnego, Prawo lokalowe (Dz.U. Nr 115, poz. 496) został znowelizowany art. 244. Według § 1 tego przepisu, od chwili wejścia w życie wymienionej ustawy (tj. od 14.3.1992 r.) za **ograniczone prawa rzeczowe uznano**: użytkowanie, służebność, zastaw, własnościowe spółdzielcze prawo do lokalu mieszkalnego, spółdzielcze prawo do lokalu użytkowego, prawo do domu jednorodzinnego w spółdzielni mieszkaniowej oraz hipoteka. Zmiana omawianego przepisu wiązała się z dalszymi zmianami wymienionych w jej tytule ustaw. Celem tych zmian było stworzenie możliwości obciążenia hipoteką podanych wyżej ograniczonych praw rzeczowych w spółdzielni mieszkaniowej, a także wierzytelności zabezpieczonych hipoteką, przede wszystkim dla zabezpieczania kredytów mieszkaniowych.

12. Ważną zmianą było uchylenie art. 384, który dopuszczał upoważnienie określonych w nim 24 organów do wydawania normatywnych ogólnych warunków, wzorów lub regulaminów umów dla

określonych rodzajów umów. Według nowego brzmienia art. 384, RM uzyskała upoważnienie do wydawania normatywnych ogólnych warunków umów określających tylko szczegółowe warunki zawierania i wykonywania umów z udziałem konsumentów i tylko w przypadkach, gdy wymaga tego ochrona interesów konsumentów. Inne ogólne warunki, wzory i regulaminy umów stosowane w obrocie mają charakter nienormatywny. Konsekwencją tych zmian było całkowicie nowe unormowanie w zmienionym art. 385 i w dodanych nowych art. 385¹ i 385² sposobu wydawania i mocy wiążącej dla stron ogólnych warunków umów, wzorów umów i regulaminów, a także wprowadzenie sądowej ochrony strony pokrzywdzonej przed rażąco nieuzasadnionymi korzyściami, zastrzeżonymi dla strony stosującej ogólne warunki, wzory lub regulaminy.

- 25 13. Skreślono także przepisy art. 397–404, normujące przed nowelizacją obowiązek zawierania umów między jednostkami gospodarki społecznej, a także pozostające w związku z tym obowiązkiem przepisy art. 648 § 3, art. 650, 653 i 656 § 2.
- 26 14. Dotychczasowy art. 358 § 2 przewidywał dość rygorystycznie ujętą i tak interpretowaną przez doktrynę i judykaturę **zasadę nominalizmu**. Przepis art. 358 § 2 został skreślony i zastąpiony przepisem art. 358¹ § 1, który stanowił, że spełnienie świadczenia przez zapłatę sumy nominalnej ogranicza się tylko do takich sytuacji, gdy przedmiotem zobowiązania od chwili jego powstania jest oznaczona suma pieniężna (np. pożyczka określonej sumy). Ustawodawca uwzględnił jednak wyjątki od tej zasady w wypadkach przewidzianych w przepisach szczególnych. Jednym z takich przepisów był § 2 omawianego artykułu stanowiący, że strony mogą zastrzec w umowie, że wysokość świadczenia pieniężnego zostanie ustalona według innego niż pieniądź miernika wartości. Strony uzyskały więc możliwość ustalania **umownych klauzul waloryzacyjnych** i w ten sposób we własnym zakresie zabezpieczania się przed ujemnymi skutkami deprecjacji pieniądza. Konsekwencją bowiem zastosowania umownej klauzuli waloryzacyjnej jest to, że spełnienie świadczenia następuje nie przez zapłatę sumy nominalnej, lecz przez zapłatę takiej sumy, która odpowiada wartości przyjętego przez strony miernika wartości. Innym wyjątkiem od zasady nominalizmu było dopuszczenie tzw. **waloryzacji sądowej** (art. 358¹ § 3). Podstawową przesłanką jej dokonania jest istotna zmiana siły nabywczej pieniądza po powstaniu zobowiązania. Przepis ten odnosił się do zobowiązań zarówno z umów, jak i innych zdarzeń, umożliwiał zmianę warunków spełnienia świadczenia pieniężnego w konkretnej sprawie, jeżeli w ocenie sądu, po rozważeniu interesów obu stron, jest to zgodne z zasadami współżycia społecznego. Zmiana taka mogła dotyczyć nie tylko samej wysokości świadczenia pieniężnego, lecz także sposobu jego spełnienia (np. przesunięcie terminu wykonania, rozłożenie płatności na raty).
- 27 15. Radykalną zmianą, zwłaszcza w warunkach wysokiej inflacji, było przywrócenie w art. 357¹ ogólnej **zasady klauzuli rebus sic stantibus** stanowiącej zmodyfikowaną postać dawnego art. 269 KZ. Klauzula określała podstawy żądania zmiany przez sąd treści zobowiązania z powodu nadzwyczajnej zmiany stosunków. Odnosiła się ona do zobowiązań wynikających z umów i miała zastosowanie w sytuacjach wyjątkowych, gdy nadzwyczajna zmiana stosunków nastąpiła w okresie pomiędzy zawarciem a wykonaniem umowy, strony nie przewidywały skutków takiej zmiany przy zawieraniu umowy polegających na tym, że spełnienie świadczenia byłoby połączone z nadmiernymi trudnościami albo groziłoby jednej ze stron rażąca stratą. W razie ustalenia istnienia powyższych przesłanek sąd, na żądanie zainteresowanej strony, uzyskał możliwość zmodyfikowania sposobu wykonania zobowiązania i wysokości świadczenia, a nawet orzeczenia o rozwiązaniu umowy i stosownym rozliczeniu stron. Wybór właściwego środka został uzależniony od oceny sądu dokonywanej po rozważeniu interesów obu stron i z uwzględnieniem zasad współżycia społecznego.
- 28 16. Omawiane nowelizacje KC **ograniczyły w sposób istotny ingerencję organów państwowych w indywidualne stosunki własnościowe**. Osiągnięto to przez skreślenie przepisów art. 160, 161, 163–165, 166 § 2, art. 167 i 168. Straciły więc moc prawną ograniczenia dotyczące wymagań stawianych nabywcy nieruchomości rolnej, norm obszarowych oraz wymagania, aby utworzone w wyniku podziału gospodarstwa rolnego zbywcy nowe gospodarstwo było zdolne do towarowej produkcji rolnej. Co do zasady, rolnik uzyskał możliwość (z zastrzeżeniem przepisów o dziedziczeniu gospodarstw rolnych) swobodnego rozporządzania stanowiącymi jego własność nieruchomościami rolnymi, w szczególności zbycia tylko część tych nieruchomości dowolnie wybranej osobie.

17. Skreślenie art. 1065 spowodowało **przywrócenie swobody testamentowego rozporządania gospodarstwami rolnymi**. Dziedziczenie testamentowe gospodarstwa rolnego zostało poddane ogólnym zasadom uregulowanym w art. 959–967. **29**

18. Utrzymano natomiast **ograniczenia w zakresie ustawowego dziedziczenia gospodarstw rolnych**. Ograniczeniom przewidzianym w art. 1058 i 1059 w nowym brzmieniu oraz w znowelizowanych przepisach art. 1060, 1062 i 1064 zostały poddane tylko te gospodarstwa, które obejmowały grunty rolne o powierzchni przekraczającej 1 ha. Artykuł 1059 stanowił, że gospodarstwo rolne dziedziczą z ustawy spadkobiercy, którzy w chwili otwarcia spadku spełniają jedną z ustawowo określonych przesłanek: stale pracują bezpośrednio przy produkcji rolnej albo mają przygotowanie do prowadzenia produkcji rolnej, albo są małoletni bądź też pobierają naukę zawodu lub uczęszczają do szkół, albo są trwale niezdolni do pracy. **30**

19. Radykalnej modyfikacji uległy ponadto **przepisy normujące podział gospodarstw rolnych w drodze zniesienia współwłasności**. Zgodnie z nowym brzmieniem art. 213 podział będącego przedmiotem współwłasności gospodarstwa rolnego został wyłączony spod ograniczeń zarówno przedmiotowych, jak i podmiotowych w sytuacjach, gdy w jego wyniku liczba utworzonych samodzielnych gospodarczo części (łącznie z własnymi gruntami współwłaścicieli) odpowiadała liczbie współwłaścicieli. Gdy natomiast podział między współwłaścicielami byłby sprzeczny z zasadami prawidłowej gospodarki rolnej, gospodarstwo powinno zostać przyznane temu współwłaścicielowi, na którego wyrażają zgodę wszyscy współwłaściciele. W razie braku takiej zgody stosowanie miały reguły określone w art. 214, według którego gospodarstwo należy przyznać temu współwłaścicielowi, który je prowadzi lub stale w nim pracuje, chyba że interes społeczno-gospodarczy przemawia za wyborem innego współwłaściciela. Jeżeli warunek taki spełniało kilku współwłaścicieli albo jeżeli nie spełniał go żaden z nich, sąd przyznawał gospodarstwo temu współwłaścicielowi, który dawał najlepszą gwarancję jego należytego prowadzenia. Sąd mógł zarządzić sprzedaż gospodarstwa rolnego stosownie do przepisów art. 1066–1071 KPC tylko wtedy, gdy żaden ze współwłaścicieli nie godził się na przyznanie mu gospodarstwa. Znacznym zmianom uległy także zasady przyznawania spłat z gospodarstwa rolnego. **31**

20. Do KC został wprowadzony nowy Tytuł XXXVII Księgi trzeciej, zawierający **przepisy o przekazie (art. 921¹–921⁵) oraz o papierach wartościowych (art. 921⁶–921¹⁶)**. Przywrócenie przekazu miało na celu ułatwienie, uproszczenie i przyspieszenie dokonywania obrotu cywilnoprawnego, w szczególności przez umożliwienie rozliczania należności z wielu stosunków prawnych za pomocą jednego świadczenia. Natomiast nowe przepisy o papierach wartościowych normowały przede wszystkim ogólne zasady dotyczące papierów wartościowych imiennych, na zlecenie i na okaziciela oraz zasady spełnienia świadczenia wynikającego z wystawionego papieru wartościowego i przenoszenia praw z papieru wartościowego. **32**

IV. Drugi etap reformy prawa cywilnego

A. Zmiany wprowadzone w ramach drugiego etapu reformy prawa cywilnego

1. Drugi etap reformy prawa cywilnego podzielony został na dwie części. Zadania pierwszej części zrealizowała **ustawa z 23.8.1996 r.** o zmianie ustawy – Kodeks cywilny (Dz.U. Nr 114, poz. 542). Objęła ona kilka istotnych zagadnień merytorycznych. **33**

2. Omawiana nowelizacja wprowadziła do KC **ogólną regulację przetargu**, który jest jednym z najbardziej rozpowszechnionych trybów zawarcia umowy. W przeciwieństwie jednak do oferty i negocjacji nie był on dotychczas uregulowany w KC. Poza KC w prawie obowiązującym w tym czasie występował szereg uregulowań szczegółowych tego trybu postępowania. W KPC uregulowany był też przetarg egzekucyjny. W tej sytuacji celowe wydawało się zamieszczenie w KC kilku norm ogólnych określających podstawowe zasady postępowania przetargowego. W art. 70¹ wskazano na rodzaje przetargów oraz określono niezbędne dane, które strona inicjująca przetarg powinna zamieścić w ogłoszeniu przetargu. Dopuszczono również możliwość wymogu złożenia wadium. Przepisy art. 70² i 70³ unormowały przetarg ustny i przetarg pisemny. W obu przypadkach wskazywały na okoliczności, kiedy oferta złożona przez biorącego udział **34**

w przetargu przestaje wiązać oferenta. Ponadto, wskazywały, kiedy ma miejsce zawarcie umowy między stronami w wyniku przetargu. Natomiast art. 70⁴ uregulował przesłanki unieważnienia umowy zawartej w wyniku postępowania przetargowego oraz określał termin prekluzyjny ograniczający zgłoszenie stosownego żądania.

- 35 3. W związku ze **zniesieniem podziału własności na typy i formy**, konieczna była odpowiednia zmiana redakcyjna art. 179 § 1.
- 36 4. Zarówno doktryna, jak i judykatura poddawały poważnej krytyce wyłączenia dotyczące dopuszczalności korzystania z waloryzacji sądowej i klauzuli *rebus sic stantibus* przez podmioty gospodarcze. W istocie przekreślały one użyteczność klauzuli dla stosunków gospodarczych, gdzie było to najbardziej potrzebne. Ustawodawca uchylił te ograniczenia, skreślając art. 357¹ § 2.
- 37 5. Wprowadzenie do KC art. 420¹ było konsekwencją dokonanej w 1990 r. (w szczególności przez ustawę z 8.3.1990 r. o samorządzie terytorialnym, Dz.U. Nr 16, poz. 95 ze zm., oraz ustawę z 17.5.1990 r. o podziale zadań i kompetencji określonych w ustawach szczególnych pomiędzy organy gminy a organy administracji rządowej oraz o zmianie niektórych ustaw, Dz.U. Nr 34, poz. 198 ze zm.) **reformy prawa administracyjnego**, powołującej do życia samorząd terytorialny i regulującej relacje prawne między tym samorządem a administracją rządową. Określała ona zasady działania gmin, związków międzygminnych i komunalnych osób prawnych. W myśl powołanych wyżej ustaw, przypisany samorządom zakres działania charakteryzowała wyraźna dwoistość. Zgodnie z art. 2 SamTerU gmina posiadała osobowość prawną (w obrocie cywilnoprawnym) i wykonywała zadania publiczne w imieniu własnym. Jednocześnie, w zakresie uregulowanym ustawami, gmina wykonywała zadania administracji rządowej. Przedmiotem zmienionej regulacji było określenie zasad odpowiedzialności osób prawnych samorządu terytorialnego za szkody wyrządzone przez ich funkcjonariuszy. Istniejące unormowania KC w tym zakresie uznano za niewystarczające. Przepisy art. 417–421 KC w poprzednio obowiązującym brzmieniu normowały bowiem tylko odpowiedzialność Skarbu Państwa i państwowych osób prawnych.
- 38 6. Odpowiedzialność osób prawnych samorządu terytorialnego została więc uregulowana w KC, a odpowiednie przepisy zostały powiązane z regulacją odpowiedzialności Skarbu Państwa. Powiązanie to znalazło wyraz w umiejscowieniu stosownych unormowań bezpośrednio po art. 421. Z natury rzeczy w unormowaniu odpowiedzialności osób prawnych samorządu terytorialnego znaleźć się musiał podział zadań samorządu na: własne, zlecone i powierzone. Co do zasady, odpowiedzialność za szkodę wyrządzoną przez funkcjonariusza gminy ponosi gmina. Jeżeli szkoda została wyrządzona przy wykonywaniu zadań zleconych z zakresu administracji rządowej lub powierzonych przez tę administrację, odpowiedzialność ponosi solidarnie gmina i Skarb Państwa. Gdy szkoda została wyrządzona przez funkcjonariusza gminy lub związku międzygminnego przy wykonywaniu zadań własnych, odpowiedzialność ponosi gmina lub związek międzygminny (art. 420¹). W takim przypadku uzasadnione wydaje się ograniczenie odpowiedzialności gminy lub związku międzygminnego za szkody wyrządzone przez funkcjonariuszy na skutek wydania orzeczenia lub zarządzenia (zastrzeżenie odpowiedniego stosowania art. 418), tak jak to ma miejsce w wypadku odpowiedzialności Skarbu Państwa. Przyjęto więc także stosowanie art. 419 do odpowiedzialności gminy lub związku międzygminnego. Wyrządzenie szkody przez funkcjonariusza komunalnej osoby prawnej uzasadnia odpowiedzialność tej osoby prawnej (podobnie jak to ma miejsce w przypadku odpowiedzialności Skarbu Państwa i państwowych osób prawnych).
- 39 7. W art. 420¹ i 420² posłużono się terminem „**funkcjonariusz**” w szerokim znaczeniu. W przepisach tych została pominięta (tak jak w art. 417 § 1) wzmianka o winie. Podkreślono w ten sposób wyraźne nawiązanie omawianych regulacji do unormowania odpowiedzialności Skarbu Państwa.
- 40 8. W art. 420¹ § 2 uregulowano także **odpowiedzialność gmin**, które wyłoniły sejmik samorządowy, za szkody wyrządzone przez funkcjonariuszy sejmiku. Konieczna była także odpowiednia zmiana treści art. 421.
- 41 9. Nowe brzmienie art. 448 wyrażało myśl **rozszerzenia odpowiedzialności za uszczerbek na dobrach osobistych podmiotów prawa cywilnego** w dwóch kwestiach:

- 1) przez uznanie za podstawę odpowiedzialności zawinionego działania sprawy;
- 2) w miejsce żądania, by odpowiedzialność w sumie pieniężnej jako zadośćuczynienie miała być opłacana tylko na rzecz Polskiego Czerwonego Krzyża, pozostawiono kwestię otwartą w tej sprawie dla wniosku samego poszkodowanego. Podobne stanowisko zajmowały postanowienia KZ (art. 165). Konsekwencją proponowanego uregulowania w art. 448 było skreślenie art. 40 ustawy z 26.1.1984 r. – Prawo prasowe (t.j. Dz.U. z 2018 r. poz. 1914).

10. Założeniem zmian dotyczących odpowiedzialności za wady było utrzymanie tych zmian 42 na poziomie potrzeb uzasadnionych przez zachodzące zmiany systemu gospodarczego i rzeczywistą sytuację rynkową. Utraciła ona bowiem cechy rynku sprzedawcy z głębokimi deficytami towarów, a równocześnie została wzbogacona przez nowe zjawiska, wymagające poszerzonej regulacji.

11. Istotną zmianę wprowadzono do art. 560 § 1 zd. 2. Dotychczasowe jego brzmienie, 43 odpowiadające **zasadzie realnego wykonywania umów** (zgodnie z ideą „gospodarki rzeczowej” i „zaopatrywania ludności”), pozwalało sprzedawcy na zablokowanie odstąpienia od umowy poprzez proste oświadczenie samej gotowości natychmiastowej wymiany (brak przy tym regulacji skutków niezrealizowania tej „gotowości”) albo przez niezwłoczne usunięcie wady (co stawało kupującego w przymusowej sytuacji, że musi przyjąć rzecz naprawianą). Unormowanie to było zgodnie krytykowane w doktrynie, sprawiało też trudności interpretacyjne judykaturze (konieczność odrzucenia wykładni językowej). Przyjęta zmiana polegała więc na ograniczeniu tamującego uprawnienia sprzedawcy do „niezwłocznej wymiany” lub „niezwłocznego usunięcia wady”, co pozwala utrzymać umowę, a zarazem chroni interes kupującego.

12. Przy realizacji uprawnienia obniżenia ceny (art. 560 § 3) skreślono zd. 2, w związku 44 ze zniesieniem systemu administracyjnego stanowienia cen i upustów związanych z kwalifikacją jakości.

13. Z art. 562 usunięto § 2, jako odpowiadający założeniom planowego zaopatrywania 45 (zadań planowych), a ponadto zbędny; podobny bowiem rezultat kupujący może osiągnąć na podstawie przepisów o skutkach niewykonania zobowiązań. Zdanie 2 tego przepisu uznano za bezprzedmiotowe z powodu zmiany dotychczasowego systemu normalizacji technicznej, a mianowicie usunięcia norm wiążących z mocy prawa. Zdanie 1 zaś w dotychczasowym brzmieniu zawierało normę dyskryminującą kupującego przez szczególne sankcjonowanie (utrata uprawnień przyszłych) jego nie dość starannego działania przy badaniu jakości rzeczy. Unormowanie to było przedmiotem zgodnej krytyki, jako niecelowe i niespójne z generalnym odstąpieniem przez KC od wymagania badania jakości przez kupującego. Zmiana tego przepisu polega na zastąpieniu go przepisem normującym rękojmię przy sprzedaży sukcesywnej. Jej istota polega na tym, że nie jest ona szeregiem sprzedaży częściowych, ale jej przedmiot stanowi – dla kupującego – całość. Jeżeli więc część tej całości pozostaje wadliwa (pomimo żądania wymiany), kupujący powinien mieć uprawnienie odstąpienia od umowy co do całości, a zatem także co do tych części, które w przyszłości miałyby zostać dostarczone. Jest to ponadto sprawa utraty zaufania do określonego towaru i do określonego sprzedawcy.

14. W art. 565 wprowadzono zwrot końcowy, akcentujący dyspozytywny charakter tego 46 przepisu.

15. Unormowanie rękojmi za wady prawne uległo zmianie w największym zakresie. 47 W definicji wady prawnej (art. 556 § 2) przywrócono sformułowanie odpowiadające art. 306 § 1 KZ, jako bardziej wyczerpujące, obejmujące zarówno obciążenie, ograniczenie, jak i w ogóle istnienie sprzedawanego prawa. Artykuł 572¹ w nowym brzmieniu stanowił zaś odpowiednik art. 313 KZ i opierał się na niekwestionowanej zasadzie, że kupujący nie może być zmuszony do pozostawiania w stanie zagrożenia, że osoba trzecia wystąpi przeciwko niemu w przyszłości.

16. Podobnie art. 575¹, który stanowił odpowiednik art. 318 KZ (z drobnymi zmianami 48 w celu zachowania jednolitości terminologicznej). Wyrażał on zasadę **pełnej kompensacji majątkowej na rzecz kupującego**, który – ponosząc wydatki – zdołał utrzymać się przy nabytym przedmiocie sprzedaży. Właściwa zatem odpowiedzialność z rękojmi stała się bezprzedmiotowa.

- 49 17. Zgodnie z art. 576 § 1, przywrócono **3-letni termin** do wygaśnięcia uprawnień z tytułu wad prawnych nieruchomości (art. 319 § 1 KZ). Unormowanie to podyktowane zostało koniecznością wzmocnienia bezpieczeństwa obrotu – w przewidywaniu intensyfikacji obrotu nieruchomościami.
- 50 18. Wprowadzona nowelizacja gwarancji objęła zmiany o różnym ciężarze gatunkowym. Najbardziej podstawowa zmiana dotyczyła **stosunku odpowiedzialności z tytułu gwarancji i rękojmi**. W miejsce dotychczasowego uregulowania, które w przypadku udzielenia gwarancji dopuszczało możliwość skorzystania przez nabywcę rzeczy wadliwych z uprawnień wynikających z rękojmi dopiero po wygaśnięciu gwarancji lub ujmowało rękojmię jako swoistą sankcję niewykonania obowiązków gwaranta, wprowadzono równoległą odpowiedzialność z gwarancji i rękojmi. Prawo wyboru stosownych uprawnień przyznano kupującemu. Zmiana ta miała na celu m.in. wykluczenie powszechnie krytykowanej praktyki udzielania długoterminowych gwarancji przewidujących bardzo niekorzystne dla kupujących warunki w celu faktycznego wyłączenia odpowiedzialności z tytułu rękojmi (tzw. **gwarancje wieczyste**).
- 51 19. Mniej istotną zmianę stanowiło dopełnienie nazwy tytułu Działu III (art. 577 i n.) słowem „jakości” (Gwarancja jakości). Było to konieczne dla unikania nieporozumień, wobec rozpowszechnienia się innych postaci „gwarancji”, w tym zwłaszcza „gwarancji kredytowych” (bankowych, rządowych itd.), a także umów gwarancyjnych z art. 391.
- 52 20. Wprowadzona, kolejna już zmiana przepisu art. 921² polegała na usunięciu wadliwej redakcji § 1 i 2, która wkradła się do tych przepisów w noweli z 28.7.1990 r. Przepis ten miał dla instytucji przekazu przywrócić koncepcję ujęcia znanego ze sformułowania przepisów KZ (art. 613 i n., a ściślej, art. 614 KZ). Według tej koncepcji zobowiązanie z przyjęcia przekazu jako podwójnego upoważnienia ze strony przekazującego – powodujące możliwość powstania zobowiązania do świadczenia przez przekazanego na rzecz odbiorcy przekazu, było uznawane stale za zobowiązanie abstrakcyjne (innymi słowy, oderwane od *causa*). Wskutek poprawienia błędnego sformułowania w noweli z 28.7.1990 r. nowa redakcja stała się redakcją prawidłową. Wynika to ze stwierdzenia, jakie zarzuty przysługują przekazanemu po przyjęciu przekazu. Są to tylko zarzuty wynikające z treści przekazu i te, które przekazanemu przysługują osobiście względem odbiorcy. Staje się więc jasne, że nie są to zarzuty ze stosunku między przekazanym i przekazującym ani ze stosunku między odbiorcą i przekazującym, jeżeli o takich zarzutach nie ma mowy w treści przekazu. Zobowiązanie przekazanego wobec odbiorcy jest więc wówczas abstrakcyjne, tj. oderwane od *causa* wskazującej poza tekstem przekazu na stosunki podwójnego upoważnienia przekazującego. Jeżeli natomiast treść przekazu wskazuje na któryś ze stosunków przekazującego z przekazanym lub przekazującego z odbiorcą, na zarzut z takiego stosunku może się powołać zobowiązany do świadczenia. O tyle więc wówczas przekaz stanie się stosunkiem kauzalnym.
- 53 21. Potrzeba zmiany art. 927 § 3 była konsekwencją niektórych zmian w ustawie z 6.4.1984 r. o fundacjach (t.j. Dz.U. 2018 r. poz. 1491 ze zm.) dokonanych ustawą z 23.2.1991 r. o zmianie ustawy o fundacjach (Dz.U. Nr 19, poz. 82). W wyniku dokonanej nowelizacji **ustanowienie fundacji (także w testamentie) nie jest objęte wymogiem zatwierdzenia przez właściwego ministra**. O tym, czy cel i statut fundacji (także ustanowionej w testamentie) są zgodne z przepisami prawa, a także o tym, czy czynności prawne stanowiące podstawę wpisu fundacji do rejestru zostały podjęte przez uprawnioną osobę lub organ i są ważne, powinien decydować sąd wydający postanowienie o wpisaniu fundacji do rejestru.
- 54 22. Już od kilkunastu lat art. 951 § 1, formalnie nigdy niezmieniony, brzmiał anachronicznie, gdyż nie pozostawał w zgodzie ani z administracyjnym podziałem kraju, ani ze strukturą terenowych organów administracji. Stało się to szczególnie wyraźne i dotkliwe od wejścia w życie kompleksu ustaw o samorządzie terytorialnym. Podjęto więc próbę takiego nadania brzmienia art. 951 § 1, aby **określał on krąg podmiotów uprawnionych do przyjęcia oświadczenia spadkodawcy w sposób niebudzący wątpliwości**. Ponadto, regulacja ta powinna uwzględniać różne sytuacje istniejące w poszczególnych gminach.
- 55 23. Zmiany w art. 79, 110 (179 § 1 i 2 – uchylony), art. 187, 189, 263, 358, 390 § 3 i art. 632 § 2 były następstwem zmian dokonanych w innych ustawach, a w szczególności zniesienia

niektórych urzędów i instytucji oraz przyjęcia, że w tych wszystkich przypadkach, w których KC posługuje się określeniem „własność państwowa”, nabycie własności następuje na rzecz Skarbu Państwa (art. 44¹).

24. Istotnym krokiem na drodze modernizacji prawa cywilnego było uregulowanie instytucji **bankowego zastawu rejestrowego** jako formy zabezpieczenia dobrego wykonania zobowiązań. Ustawa o zastawie rejestrowym i rejestrze zastawów uchwalona przez Sejm 6.12.1996 r. (t.j. Dz.U. z 2018 r. poz. 2017) weszła w życie 1.1.1998 r. Rozbudowała ona w sposób istotny kodeksowe postanowienia dotyczące instytucji zastawu. Wprowadzenie tej instytucji wymagało stworzenia podstaw prawnych i organizacyjnych scentralizowanego rejestru zastawów.

25. Dalsze nowelizacje dokonane w latach 1996–1998 miały na ogół charakter drobnych korekt związanych ze zmianami ustaw pozakodeksowych. Wyjątkiem w tym zakresie są nowe uregulowania odnoszące się do odpowiedzialności osób utrzymujących hotele i podobne zakłady wprowadzone ustawą z 24.7.1998 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny oraz ustawy – Prawo przewozowe (Dz.U. Nr 117, poz. 758). Stanowią one następstwo ratyfikowania przez Polskę ustawą z 10.10.1996 r. (Dz.U. Nr 146, poz. 678) Konwencji sporządzonej w Paryżu 17.12.1962 r. o odpowiedzialności osób utrzymujących hotele za rzeczy wniesione przez gości hotelowych (Dz.U. z 1999 r. Nr 22, poz. 197).

B. Planowane kierunki dalszych zmian

1. W dalszej części II etapu Komisja do spraw Reformy Prawa Cywilnego zaplanowała zmiany legislacyjne stanowiące realizację programu tzw. **komercjalizacji prawa cywilnego**. Zmierzają one przede wszystkim do wprowadzenia nowych gwarancji pewności obrotu cywilnoprawnego, poszerzenia i zwiększenia skuteczności zabezpieczeń kredytowych, rozszerzenia zakresu i skuteczności ochrony konsumentów. W ramach projektowanych prac legislacyjnych uwzględniane miały być w najszerszym możliwym zakresie potrzeby harmonizowania prawa polskiego z prawem UE. Dotyczyło to w szczególności prawa spółek, rejestru podmiotów gospodarczych i odpowiedzialności za produkt.

2. Planowane szczegółowe zmiany miały objąć w zakresie KC:

- 1) stworzenie przepisów ogólnych o terminach zawitych na wzór przepisów o przedawnieniu;
- 2) uporządkowanie problematyki typów i form własności oraz ochrony własności. Sposób regulacji tych zagadnień był uwarunkowany rozwiązaniami nowej Konstytucji RP;
- 3) wprowadzenie instytucji własności czasowej w miejsce (lub obok) użytkowania wieczystego, które wydaje się zbędne w warunkach gospodarki rynkowej, narusza podstawową zasadę prawa rzeczowego *superficies solo cedit*, wyrażoną w art. 47 § 1. Dokonane w ten sposób rozszerzenie własności prywatnej gruntów mogłoby ułatwić prywatyzację całej gospodarki. Instytucja własności czasowej byłaby też bardziej zrozumiała dla inwestorów zagranicznych. Zniesienie instytucji użytkowania wieczystego spowodowałoby także konieczność istotnej zmiany lub nawet uchylecia ustawy z 29.4.1985 r. o gospodarce gruntami i wywłaszczaniu nieruchomości (t.j. Dz.U. z 1991 r. Nr 30, poz. 127 ze zm.). Osobnym, szerszym problemem jest zmiana dotychczasowej praktyki obciążania gruntów Skarbu Państwa i gruntów komunalnych w kierunku definitywnego zbywania tych gruntów;
- 4) wprowadzenie przewidzianych na zabezpieczenie (odnoszącego się także do nieruchomości) – jako nowej formy zabezpieczenia wierzytelności;
- 5) stworzenie nowych podtypów umów gospodarczych, uwzględniających potrzeby obrotu profesjonalnego;
- 6) gruntowną przebudowę konstrukcji umów o świadczenie usług oraz uregulowanie nowych ich podtypów;
- 7) zniesienie ograniczeń w zakresie ustawowego dziedziczenia gospodarstw rolnych przy utrzymaniu specyficznych zasad jedynie w przepisach dotyczących działu spadku obejmującego gospodarstwo rolne.

Większości tych celów nie udało się jednak osiągnąć.

3. Zadania Komisji do spraw Reformy Prawa Cywilnego przejęła powołana w 1996 r. **Komisja Kodyfikacyjna Prawa Cywilnego przy Ministrze Sprawiedliwości**. Komisja na wstępie swoich

prac przygotowała „Założenia i ogólny kierunek zmian w prawie cywilnym, prawie rodzinnym i gospodarczym oraz postępowaniu cywilnym”, a także przyjęła harmonogram prac. Komisja uznała wówczas, że prace jej nie będą zmierzały do stworzenia nowych kodyfikacji prawa cywilnego materialnego i procesowego, lecz do ich uzupełnienia i modyfikowania w niezbędnym zakresie, potrzebnym do przystosowania ich do nowoczesnych standardów światowych, wyznaczonych w szczególności dyrektywami UE. Spełnienie tych postulatów polegać powinno na przygotowaniu ustaw pozakodeksowych, ściśle jednak zsynchronizowanych ze wspomnianymi kodyfikacjami, które stanowią – wraz z ustawą z 25.2.1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy (t.j. Dz.U. z 2019 r. poz. 2086 ze zm.) – podstawę polskiego prawa prywatnego i procesowego. W przyjętym przez KKPC programie działań potwierdzono wcześniejsze założenie, że KC powinien zostać utrzymany w mocy i regulować stosunki prawne nie tylko z udziałem osób fizycznych, ale także między profesjonalistami (obróć gospodarczy). Coraz więcej bowiem nowoczesnych kodyfikacji przyjmuje system łącznej regulacji obrotu profesjonalnego i nieprofesjonalnego. Rozwiązanie przeciwne, które nie znajduje istotnego uzasadnienia, prowadziłoby do dekompozycji KC i konieczności opracowania nowego aktu prawnego. Zadania z zakresu reformowania prawa cywilnego KKPC uznała za fundamentalne dla rozwoju gospodarczego i społecznego Polski, wymagające jednak działań ostrożnych, prowadzących do spójnych regulacji prawnych.

- 61** 4. Do planowanych zadań KKPC zaliczyła uzupełnienie KC o podstawowe i trwałe instytucje prawa cywilnego, które – często przypadkowo lub z powodów związanych z poprzednim systemem społeczno-gospodarczym – znalazły się poza ramami tego aktu prawnego.
- 62** 5. Podstawowe znaczenie KKPC przypisała uregulowaniu w KC instytucji hipoteki, która w sposób sztuczny powiązana jest w odrębnej ustawie z ustrojem ksiąg wieczystych, oraz dokonaniu zmian wielu instytucji niedostatecznie przystosowanych do potrzeb współczesnego obrotu gospodarczego i usunięciu instytucji zbędnych.
- 63** 6. Do **zadań szczegółowych** zaliczono zagadnienia obejmujące:
- 1) źródła prawa cywilnego (prawo zwyczajowe, zwyczaje, *lex contractus*, prawo międzyczasowe);
 - 2) pojęcie, nazwy i funkcje klauzul generalnych;
 - 3) regulacje ochrony konsumenta w KC;
 - 4) konstrukcję i rodzaje osób prawnych, ich rejestrację i zakres regulacji w KC;
 - 5) pojęcie przedsiębiorstwa i jego implikacje w odniesieniu do klasyfikacji osób prawnych, typologii czynności prawnych, odpowiedzialności podmiotów, które przedsiębiorstwo prowadzi;
 - 6) pojęcie mienia z uwzględnieniem m.in. własności intelektualnej;
 - 7) ochronę dóbr osobistych ze szczególnym uwzględnieniem ochrony dóbr osobistych osób prawnych;
 - 8) typologię praw rzeczowych wraz z rozważeniem konstrukcji prawa własności;
 - 9) odpowiedzialność za szkody wyrządzone przez funkcjonariuszy publicznych ze szczególnym uwzględnieniem prawa UE, regulacji pozakodeksowych (zwłaszcza ustawy z 14.6.1960 r. – Kodeks postępowania administracyjnego, t.j. Dz.U. z 2020 r. poz. 256 ze zm., oraz projektu części ogólnej prawa administracyjnego) wraz ze zwróceniem uwagi na system przedawnienia tych roszczeń;
 - 10) czynności cywilnoprawne i typologię umów. Chodzi tu w szczególności o następujące zagadnienia: dokonywanie czynności prawnych przy stosowaniu nowoczesnych środków komunikowania się i wynikającą stąd odpowiedzialność (np. forma czynności prawnych, list intencyjny, opcja, *culpa in contrahendo*), regulację czynności prawnych o charakterze gospodarczym (w tym umowy ramowe oraz długotrwałe), papiery wartościowe (problem ich definicji, *numerus clausus*, procedury „dematerializacji” na tle przyjętej w KC koncepcji czynności realnych, abstrakcyjny ich charakter), zakres umów szczegółowych.
- 64** 7. Ten szeroki program reform został tylko w pewnym zakresie zrealizowany. Wskazać można przede wszystkim na ustawę z 15.9.2000 r. – **Kodeks spółek handlowych**, która weszła w życie 1.1.2001 r. (t.j. Dz.U. z 2019 r. poz. 505 ze zm.). Nie objął on jednak zagadnień prokury ani firmy, które to zagadnienia uregulowane były dotychczas w KH z 1934 r. Konieczne więc

i pilne stało się opracowanie komplementarnych projektów wprowadzających obydwie instytucje do KC. Komisja Kodyfikacyjna stanęła bowiem na stanowisku, że regulacja dotycząca prokury i firmy powinna znaleźć się w KC jako materia ogólniejszej natury, nieodnosząca się wyłącznie do spółek handlowych.

Komisja kontynuowała prace nad projektem zmian KWU wprowadzającym do polskiego systemu prawnego nową instytucję – dług na nieruchomości – stanowiącą kolejny typ ograniczonego prawa rzeczowego. Należy podkreślić, że regulacje dotyczące hipoteki i długu na nieruchomości nie zostały wymuszone koniecznością dostosowania polskiego prawa do prawa unijnego, ale są wymagane rozwojem najnowszych instrumentów zabezpieczających kredyt. Banki hipoteczne sugerowały od pewnego czasu rozszerzenie katalogu rzeczowych zabezpieczeń udzielanych przez nie kredytów. Wspomniany projekt spełnia te postulaty.

To samo dotyczy prac w zakresie regulacji **ochrony konsumenta**, w możliwie najszerszym zakresie bezpośrednio w KC. Ich rezultatem stały się propozycje zmian KC przewidujące wprowadzenie do niego umowy o podróż jako nowego typu umowy nazwanej. Rozwiązanie to jest wzorowane na dyrektywie Rady 90/314/EWG z 13.6.1990 r. w sprawie zorganizowanych podróży, wakacji i wycieczek (Dz.Urz. WE L Nr 158, s. 59; Dz.Urz. UE Polskie wydanie specjalne, rozdz. 13, t. 10, s. 132). Niektóre zagadnienia objęte dyrektywą w pewnej mierze i w zadowalający sposób uregulowane zostały w ustawie z 29.8.1997 r. o usługach turystycznych (t.j. Dz.U. z 2004 r. Nr 223, poz. 2268 z zm.). Ustawa ta pominęła jednak zagadnienia kluczowe z punktu widzenia ochrony konsumenta. Komisja Kodyfikacyjna stanęła na stanowisku, że zagadnienia cywilistyczne powinny być uregulowane w KC, a ustawa o usługach turystycznych powinna zawierać jedynie zagadnienia administracyjnoprawne oraz szczegółowe i bardzo kazuistyczne postanowienia odnoszące się do zawierania umowy. Kodeks cywilny jest natomiast (ze względów systemowych) naturalnym miejscem, w którym powinna się znaleźć pominięta w ww. ustawie z 1997 r. problematyka uprawnienia konsumenta do podróży zastępczej, odpowiedzialności organizatora podróży za niewykonanie lub niewłaściwe wykonanie zobowiązania, kwestie przedawnienia, a także wykluczenie autonomii stron w zakresie wyboru prawa, które prowadziłoby do obniżenia minimalnego standardu ochrony przyznanego dyrektywą (czyli normy kolizyjne). Wprowadzenie do KC umowy o podróż, jako nowego typu umowy nazwanej, byłoby rozwiązaniem odpowiadającym założeniom KKPC, która zmierza do przeciwdziałania parcelacji problematyki cywilnoprawnej między różne ustawy i dąży do skupienia jej w KC.

8. Równoległe przeprowadzono reformy zmierzające do **przystosowania polskiego prawa cywilnego do standardów UE i Konstytucji RP** z 1997 r. Realizacja tych zadań odbywała się pod kontrolą TK czuwającego nad zgodnością stanowionego prawa z Konstytucją RP oraz organów UE, które drobiazgowo sprawdzały, czy postanowienia jej dyrektyw są ściśle implementowane do polskiego systemu prawnego. W trakcie realizacji planowanych reform doszło do istotnej zmiany pierwotnych założeń dotyczących zamieszczania nowych regulacji w KC. Ich wykonanie natrafiało bowiem na znaczne trudności. Dyrektywy UE nie tworzą zwartego i utrwalonego systemu prawnego, lecz regulują tylko poszczególne fragmenty stosunków gospodarczych, często w sposób bardzo kazuistyczny.

9. Przyjęte ostatecznie rozwiązanie polegało na tym, że instytucje już funkcjonujące, **66** zmieniane w wyniku implementacji prawa UE lub zastosowania Konstytucji RP, pozostawiono w KC, natomiast nowe instytucje uregulowano w ustawach odrębnych. W ten sposób dokonano **implementacji dyrektyw UE**, nowelizując następujące kodeksowe instytucje prawne:

- 1) odpowiedzialność osób utrzymujących hotele i podobne zakłady (art. 846 i n. KC) – ustawą z 24.7.1998 r. (Dz.U. Nr 117, poz. 758);
- 2) wzorce umowne (art. 384 i n. KC) – ustawą z 2.3.2000 r. (t.j. Dz.U. z 2012 r. poz. 1225). Zmiany te zmierzały przede wszystkim do umocnienia pozycji konsumenta wobec przedsiębiorcy stosującego wzorce umowne;
- 3) odpowiedzialność za szkodę wyrządzoną przez produkt niebezpieczny (art. 449¹ i n. KC) – wspomnianą ustawą z 2.3.2000 r.;
- 4) umowę agencji (art. 758 i n. KC) – ustawą z 26.7.2000 r. (Dz.U. Nr 74, poz. 857), która umocniła pozycję prawną agenta wobec przedsiębiorcy dającego zlecenie;

- 5) składanie oświadczeń woli w postaci elektronicznej (art. 60 i 78 KC) – ustawą o podpisie elektronicznym z 18.9.2001 r. (t.j. Dz.U. z 2013 r. poz. 262 ze zm.).
- 67 10. Ponadto, uwzględniając nowoczesne standardy obrotu gospodarczego, wprowadzono do KC nowy typ umowy – **umowę leasingu** (art. 709¹ i n. KC) – ustawą z 26.7.2000 r. (Dz.U. Nr 74, poz. 857); zmieniono treść umowy składu (art. 853 i n. KC) – ustawą z 16.11.2000 r. o domach składowych oraz o zmianie Kodeksu cywilnego, Kodeksu postępowania cywilnego i innych ustaw (Dz.U. Nr 114, poz. 1191 ze zm.), która obowiązywała do 30.6.2011 r.
- 68 11. Równolegle przyjęto cały **system uregulowań konsumenckich**. Szczególną doniosłość mają w tym względzie trzy ustawy implementujące odpowiednie dyrektywy UE:
- 1) ustawa z 2.3.2000 r. o ochronie niektórych praw konsumentów oraz odpowiedzialności za szkodę wyrządzoną przez produkt niebezpieczny (t.j. Dz.U. z 2012 r. poz. 1225);
 - 2) ustawa z 27.7.2002 r. o szczególnych warunkach sprzedaży konsumenckiej oraz o zmianie Kodeksu cywilnego (Dz.U. Nr 141, poz. 1176 ze zm.). Ustawa ta stanowiła implementację dyrektywy 1999/44/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z 25.5.1999 r. w sprawie niektórych aspektów sprzedaży towarów konsumpcyjnych i związanych z tym gwarancji (Dz.Urz. WE L Nr 171, s. 12 ze zm.; Dz.Urz. UE Polskie wydanie specjalne, rozdz. 15, t. 4, s. 223). W ostatnim okresie doszło do przyjęcia dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2011/83/UE z 25.10.2011 r. w sprawie praw konsumentów (Dz.Urz. UE L Nr 304, s. 64 ze zm.). Obejmuje ona zmiany dyrektywy o sprzedaży konsumenckiej. Termin implementacji dyrektywy 2011/83/UE został określony w art. 28. Państwa członkowskie zobowiązane są do przyjęcia i opublikowania aktów prawnych koniecznych dla implementacji dyrektywy do 13.12.2013 r. Nowe przepisy mają mieć zastosowanie do umów zawartych po 13.6.2014 r. Szerzej na ten temat *M. Pecyna, Sprzedaż konsumencka de lege ferenda*, TPP 2012, Nr 2, s. 145 i n.;
 - 3) ustawa z 20.7.2001 r. o kredycie konsumenckim (Dz.U. Nr 100, poz. 1081 ze zm.) – obecnie obowiązuje nowa ustawa z 12.5.2011 r. (t.j. Dz.U. z 2019 r. poz. 1083 ze zm.).

V. Trzeci etap reformy prawa cywilnego

- 69 1. Trzeci etap reformy przeprowadzono za pomocą **nowelizacji KC z 14.2.2003 r.** (Dz.U. Nr 49, poz. 408). Jej celem była modernizacja wielu istniejących uregulowań. Reforma objęła m.in.: prawo osobowe (definicja konsumenta, przedsiębiorcy, ułomnej osoby prawnej); prawo firmowe; prokurę; postępowania zmierzające do zawarcia umowy (przetarg i aukcję, ofertę i jej przyjęcie, tryb negocjacji); formę czynności prawnych; odpowiedzialność za szkody wyrządzone przez władzę publiczną.

Zmiany wprowadzone w KC przede wszystkim odnoszą się więc do jego części ogólnej i w istotnej mierze były podyktowane koniecznością wypełnienia luk prawnych powstałych w następstwie uchylecia KH i uchwalenia KSH. Z tego względu w KC znalazły się przepisy regulujące status prawny tzw. niepełnych osób prawnych, prokurę i firmę.

Ponadto dokonujące się głębokie przemiany całego systemu prawa cywilnego w duchu poszerzenia ochrony konsumentów oraz racjonalizowania obrotu gospodarczego wymagały jasnego określenia takich podstawowych dla prawa cywilnego pojęć jak konsument, przedsiębiorca oraz przedsiębiorstwo.

Nowelizacja objęła także dwie instytucje niemieszczące się w obrębie części ogólnej prawa cywilnego. Są to: zrzeczenie się własności nieruchomości oraz dziedziczenie ustawowe w ostatniej kolejności, tj. w braku małżonka spadkodawcy i krewnych powołanych do dziedziczenia z ustawy. Sprecyzowano również zasady ustalania wysokości odsetek ustawowych.

- 70 2. W tekście KC **definicja konsumenta** znalazła się tylko w art. 384 § 3 – wśród przepisów regulujących wzorce umów. Przyjęto, że jest to jednak zagadnienie o podstawowej obecnie doniosłości dla całego systemu prawa cywilnego i dlatego – podobnie jak pojęcie przedsiębiorcy – powinno być uregulowane w części ogólnej prawa cywilnego, a nie w ramach jednej z instytucji prawa zobowiązań, do których należą wzorce umowne. W związku z tym skreślono art. 384 § 3 KC i umieszczono definicję konsumenta w Księdze pierwszej KC, a mianowicie w art. 22¹ – wśród przepisów odnoszących się do osób fizycznych (Tytuł II Dział I). Taka lokalizacja

wspomnianego przepisu jest uzasadniona zarazem ograniczeniem pojęcia konsumenta tylko do osób fizycznych. Koncepcja taka zdecydowanie zwyciężyła w prawie UE i została również przyjęta w ustawie o sprzedaży konsumenckiej, regulującej najważniejszy obszar stosunków konsumenckich. Utrzymywanie szerszego pojęcia konsumenta nie jest wprawdzie zakazane, ale prowadzi do pogorszenia sytuacji polskich przedsiębiorstw w porównaniu z przedsiębiorstwami zagranicznymi i ze względów gospodarczych jest niepożądana.

3. Ogólne przepisy KC oznaczają tylko dwa rodzaje podmiotów stosunków cywilnoprawnych: **71 osoby fizyczne i osoby prawne** (art. 1). Natomiast w polskim systemie prawnym od dawna funkcjonują także podmioty, które ani nie są osobami fizycznymi, ani osobami prawnymi (tzw. **niepełne osoby prawne**). Do tej kategorii należą również osobowe spółki w myśl przepisów KSH. Problem ten wywoływał w nauce i judykaturze niekończące się kontrowersje, które wymagały rozstrzygnięcia ustawowego. Rozstrzygnięcie takie zostało zawarte w art. 33¹ § 1. Odnosi się on wyłącznie do wyróżnionych ustawą jednostek organizacyjnych, którym przepisy prawne przyznały zdolność prawną, lecz których nie obdarzyły osobowością prawną. Tylko do takich jednostek organizacyjnych przepis nakazuje stosować postanowienia o osobach prawnych. Do kategorii tej należą, poza wspomnianymi osobowymi spółkami handlowymi, np. wspólnota mieszkaniowa właścicieli wyodrębnionych lokali i stowarzyszenia niezarejestrowane. Natomiast zakresem tego pojęcia nie będą objęte spółki cywilne, ponieważ nie są to twory prawne, którym ustawa przyznaje odrębną zdolność prawną. W braku odrębnej regulacji prawnej, odpowiedzialność za zobowiązania zaciągnięte przez wspomnianą jednostkę organizacyjną ponosi nie tylko ona sama wyodrębnionym jej majątkiem, ale ponadto jej członkowie.

4. Założeniem kolejnej grupy zmian było wyodrębnienie oznaczeń służących wyróżnianiu **72** podmiotów prawa cywilnego od oznaczeń służących wyróżnianiu przedsiębiorstw lub ich części rozumianych jako przedmioty praw przedsiębiorców. Sposobem oznaczania przedsiębiorstw zajmują się głównie przepisy **ustawy z 16.4.1993 r. o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji** (t.j. Dz.U. z 2019 r. poz. 1010 ze zm.), a zwłaszcza jej art. 5. Przyjęta regulacja dotyczy oznaczania podmiotów prawa cywilnego, a przede wszystkim tych, które prowadzą działalność gospodarczą (przedsiębiorców). Zasadnicze założenia nowelizacji oparto na następujących przepisach:

- 1) wszyscy przedsiębiorcy posługują się swoją firmą, którą jest nazwa osoby prawnej lub nazwisko i imię osoby fizycznej. Zasady te stosuje się odpowiednio do jednostek niemających osobowości prawnej;
- 2) firma przedsiębiorcy podlega wpisowi do rejestru (art. 43² § 2);
- 3) firma nie może wprowadzać w błąd (art. 43³ § 2).

Powyższe założenia miały zapewnić przejrzystość oznaczeń osób prawnych oraz przedsiębiorców. Miały ponadto przyczynić się do uproszczenia i ułatwienia stosunków między przedsiębiorcami.

5. Artykuł 55¹ został wprowadzony do KC w 1990 r., a więc w początkowym okresie **73** przemian gospodarczych i społecznych. Był on, a zwłaszcza zawarte w nim **wyliczenie składników przedsiębiorstwa**, ściśle wzorowany na uchylonym art. 40 § 1 KH. W odróżnieniu od art. 40 KH, art. 55¹ nie regulował skutków zbycia przedsiębiorstwa, lecz stanowił legalną definicję przedsiębiorstwa.

Nowa redakcja art. 55¹ nie zmienia w sposób zasadniczy treści uregulowania, lecz zmierza do poprawniejszego sformułowania przepisu, wzbogacenia jego treści oraz przyczynia się do zharmonizowania go z postanowieniami ustaw wydanych po 1990 r., m.in. dostosowania do zmian w terminologii wynikających z ustaw odrębnych.

6. W toku prac przygotowujących wprowadzone zmiany starano się wykorzystać dorobek **74** prawodawczy zarówno wielu państw obcych (w szczególności ustawodawcy francuskiego, niemieckiego, szwajcarskiego, holenderskiego i amerykańskiego), jak i prawodawcy międzynarodowego (przede wszystkim Konwencją ONZ z 11.4.1980 r. o umowach międzynarodowej sprzedaży towarów, Dz.U. z 1997 r. Nr 45, poz. 286 ze zm.). Uwzględniono rozwiązania przyjęte w dyrektywach Parlamentu Europejskiego i Rady: dyrektywie 2000/31/WE z 8.6.2000 r.

[Przejdź do księgarni →](#)